

Matorina Natalia Mykhailivna – Candidate of Philological Sciences (Linguistics), Associate Professor, Department of Germanic and Slavonic Linguistics, Donbass State Teachers' Training University (Sloviansk, Ukraine). E-mail: n.m.matorina@gmail.com

Маторіна Валентина Вікторівна – аспірант кафедри педагогіки вищої школи Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: v.matorina@mail.ru

Matorina Valentyna Victorivna – Post-graduate student of Pedagogy of High School Department, Donbass State Teachers' Training University (Sloviansk, Ukraine). E-mail: v.matorina@mail.ru

УДК 378.147:[373.3.011.3-051: 793.3]

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЮ ХОРЕОГРАФА

Е. А. Панасенко, Л. М. Гусаченко

У статті порушено проблему психолого-педагогічних аспектів комплексної підготовки майбутніх учителів початкових класів зі спеціалізацією хореографа. Зазначено, що хореографія позитивно впливає на психічний та фізичний стан майбутнього вчителя початкових класів. Підкреслено, що мистецтво хореографії активно впливає на всі сторони розвитку особистості та відіграє значну роль у духовно-моральному, інтелектуальному, естетичному, національно-патріотичному вихованні особистості, є невід'ємною частиною духовної культури українців. Визначено фахові функції вчителя початкових класів зі спеціалізацією хореографа: інформаційну, розвивальну, соціальну, оздоровчу, орієнтаційну, мобілізуючу, дослідницьку.

Ключові слова: учитель початкових класів, хореографія, хореограф, духовно-моральні цінності, інтелектуальний розвиток, естетичне виховання, фізичне виховання, національно-патріотичне виховання.

Постановка проблеми. Однією з пріоритетних проблем вищої школи на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя початкових класів нової генерації. Сучасній школі

потрібні педагоги, які уособлюють яскраву творчу індивідуальність, здатну забезпечити максимальну реалізацію творчого потенціалу учня початкової школи. Вирішальна роль в модернізації системи освіти належить вищим педагогічним навчальним закладам, оскільки саме тут формується професіоналізм майбутнього фахівця, здатного активізувати інтелектуальний та духовно-творчий потенціал особистості дитини. Сучасна вища освіта орієнтована на пріоритетність національно-духовного розвитку особистості майбутнього вчителя, який покликаний залучити дітей до кращих надбань світової та вітчизняної науки, мистецтва та культури.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемам підготовки майбутнього вчителя в сучасній науці надається належна увага, зокрема на такі її аспекти, як підготовка вчителя до творчої професійної діяльності (В. Загвязинський, І. Зязюн, С. Сисоєва та ін.), розвиток особистості вчителя в процесі професійної підготовки (І. Бех, І. Зязюн та ін.), загальнокультурний розвиток учителя (О. Олексюк, О. Рудницька та ін.), індивідуальність майбутнього педагога (К. Альбуханова-Славська, В. Рибалко та ін.), творча індивідуальність майбутнього педагога (О. Пехота, О. Сергєєнкова та ін.).

Аналіз теоретичних засад та історичного досвіду навчання хореографії представлено у працях Н. Базарової, Г. Березової, А. Гуменюк, Є. Зайцева, С. Зубатова, Т. Павлюк, Ю. Станішевського, В. Шкоріненко та ін. Вплив танцювального мистецтва на духовний розвиток особистості досліджували В. Верховинець, П. Коваль, Ю. Хижняк, А. Шевчук та ін. Формування професійних умінь майбутніх учителів хореографії представлено у наукових доробках О. Бурлі, О. Мартиненко, Б. Стасько, О. Таранцевої та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз вагомий за результатами теоретичного і практичного доробку сучасної педагогічної науки дозволяє стверджувати, що поза увагою дослідників залишається психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів зі спеціалізацією хореографа в єдності інтелектуально-пізнавального, емоційно-ціннісного ставлення до танцювального мистецтва, загальнокультурної обізнаності, фахових психолого-педагогічних умінь та хореографічного професіоналізму.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення та обґрунтування пріоритетних психолого-педагогічних аспектів підготовки майбутніх учителів початкових класів зі спеціалізацією хореографа.

Виклад основного матеріалу. Сучасні теоретики та практики психолого-педагогічної науки зосереджують увагу на хореографічному мистецтві як одному з найбільш поширених засобів формування духовно-морального, культурно-естетичного та фізичного досвіду підростаючого покоління. Внаслідок своєї природи хореографічне мистецтво сприяє розвитку здатності до переживання і розуміння духовно-моральних, художньо-естетичних цінностей, формує внутрішній світ особистості в цілому. Хореографія активно впливає на всі сторони розвитку особистості та відіграє величезну роль у духовно-моральному, естетичному, фізичному вихованні особистості, є невід'ємною частиною духовної культури, має власний духовно-естетичний, художній та виховний потенціал. Хореографія органічно вливається в духовний світ людини, бере участь у створенні культурних цінностей суспільства.

Вітчизняна дослідниця Г. Падалка стверджує, що естетичне виховання засобами хореографії є однією з важливих проблем школи. Автор вважає необхідним включення в спеціальну підготовку вчителя музики хореографію як її обов'язкову частину, в якій повинні поєднуватися хореографічні уміння та навички, наукові знання про хореографію, знання вікової психології та педагогіки, методики роботи з дитячим колективом [4].

Схожої думки дотримується українська вчена Л. Масол, яка зазначає, що хореографічне мистецтво сприяє не тільки засвоєнню унікальних надбань людства, а, зокрема, створенню власного духовного світу. Науковець зазначає необхідність збагачення програм підготовки майбутніх учителів елементами хореографічного мистецтва [3].

Сучасні українські науковці (О.Бурля, Б.Стасько, О.Таранцева) досліджували проблеми духовного та фізичного розвитку особистості засобами хореографії, передумови виникнення потреби дітей у танцювальній діяльності, її основних компонентів, критеріїв готовності дітей до засвоєння хореографії, обсягу необхідних педагогу знань, умінь і навичок, вікової специфіки хореографічної підготовки, педагогічні технології формування хореографічної компетентності. Зазначений підхід дозволив дослідникам розробити та впровадити в практику ефективні методи та форми хореографічної підготовки учнівської та студентської молоді [1; 5; 6].

Варто зазначити, що заняття хореографією позитивно впливають на психічний та фізичний стан майбутнього вчителя початкових класів, а саме: засвоюється правильна постава тіла, розширюється діапазон рухових навичок та їх культура, підвищується їх точність, стійкість і координація

рухів, а також гнучкість і сила ніг; формується музикальність і ритмічність; розширюється кругозір, активізуються пізнавальні процеси; активізуються комунікативні зв'язки між особистостями; розвиваються творчі здібності; створюються умови для самовираження особистості, її повноцінного емоційного розвитку; виховуються морально-вольові якості тощо.

Учитель початкових класів зі спеціалізацією хореографа виконує такі фахові функції: інформаційну (глибоке і вільне володіння навчальним матеріалом, методами, прийомами, засобами і формами його трансляції), розвивальну (управління розумовим, емоційним, вольовим компонентами навчально-пізнавальної діяльності учнів), соціальну (танцювальні вправи, які підпорядковані загальному ритму, створюють духовну та психологічну єдність учасників танцю, вони є могутнім засобом об'єднання соціалізації людей), оздоровчу (танець не лише задовольняє рухову потребу людини, але й виконує корекційно-профілактичні, відновлюючі, а іноді й лікувальні функції), орієнтаційну (зумовлює зміст ціннісних орієнтацій учнів, їх активне ставлення до явищ і процесів дійсності, стійке бажання і уміння постійно вдосконалюватись в хореографічній діяльності), мобілізуючу (проявляється в діяльності вчителя щодо формування пізнавальної самостійності та соціальної активності учнів в процесі актуалізації знань та життєвого досвіду) і дослідницьку (надає роботі вчителя творчий, пошуковий характер, вмотивовуючи його до постійних технологічних інновацій).

Мистецтво хореографії, в силу своїх зображувально-виразних можливостей, відображає навколишню реальну дійсність за допомогою системи художніх образів на основі загальних естетичних законів. Дослідник К. Голейзовський писав: «Народний танець може виразити будь-яку думку і правдиво та реально відобразити будь-який час; у цій універсальності – його право на існування» [2, с. 272].

Саме образне узагальнення явищ життя, що лежить в основі танцю, створює нескінченну значну перспективу хореографії як виду мистецтва і тим самим впливає на розвиток світоглядного, духовно-морального, культурно-естетичного досвіду майбутнього вчителя початкових класів зі спеціалізацією хореографа. Танцювальне мистецтво несе значне пізнавальне значення. Майбутні вчителі довідуються про історію того часу, коли виник досліджуваний танець, визначають побут, характер і настрої героїв і т.д.

Хореографія є ефективним засобом інтелектуального розвитку майбутнього вчителя початкових класів. К. Голейзовський підкреслює ідейно-смыслову наповненість танцю: «під словом «танець» варто мати на

увазі щось більш змістовне й ідейно осмислене, ніж просту суму технічних прийомів...це не набір акробатичних трюків, а ... розповідь, яка свідомо розвивається перед глядачем на визначену тему із сюжетом, переказ подій реального життя, зрозуміла та реальна картина навколишнього», яка потребує від дитини особливого осмислення [2, с. 12].

Можливості хореографічного мистецтва в розвитку духовно-моральних та естетичних цінностей особистості майбутнього педагога початкової школи безмежні. Естетичний потенціал хореографічного мистецтва визначається, наприклад, тим, як майбутні хореографи відносяться до свого зовнішнього вигляду на заняттях різними видами хореографії. Педагог повинен пояснити відповідність одягу тим або іншим танцям, передаючи той особливий психологічний стан, що впливає на естетичну свідомість, підштовхує танцюриста до правильного вибору манери поведінки і виконання танців.

Духовно-ціннісний аспект хореографії не обмежується формуванням смаку у майбутніх учителів початкових класів при виборі одягу. Велике значення мають рівень і зміст хореографічних елементів, що пропонує педагог учням, і його власний технічний рівень виконання. Педагог повинен увесь час тримати своє тіло в прекрасній спортивній формі, бути готовим у будь-який момент продемонструвати складний елемент. Йому необхідне постійне самотренування і досить високий рівень техніки, правильна мова, тому що саме він є тим прикладом, якого наслідують його учні.

Духовно-ціннісний аспект педагогічного процесу хореографії полягає у вихованні шанобливого ставлення до представників протилежної статі, у формуванні основ етикету, тому що позитивні стосунки партнера і партнерки в танці проєктуються на відносини між хлопцями та дівчатами в повсякденному житті. Отже, танець виступає важливим чинником статтевого виховання особистості.

На заняттях танцями вчитель використовує найкращі надбання світової і вітчизняної музичної культури. Твори великих класиків не тільки допомагають створити потрібну атмосферу, але й формують у майбутніх учителів естетичний смак, здатність відрізнити дійсно прекрасний музичний твір від комерційного.

Хореографічна діяльність навчає майбутніх учителів початкових класів зі спеціалізацією хореографа не тільки правильно опанувати технікою виконання хореографічних рухів, але й привчає їх сміливо застосовувати отримані знання в самостійній діяльності при вирішенні

поставлених задач (складанні танцювальних комбінацій, композицій, створенні сюжетних танців тощо), вносячи елементи творчої новизни.

Заняття хореографією є ефективним засобом формування особистості майбутнього вчителя початкових класів, тому що базуються на принципі гармонійного сполучення інтелектуального, духовного та фізичного розвитку. Усі ці компоненти взаємозалежні та взаємодіють у цілісності інтелектуального, духовно-морального, культурно-естетичного, фізичного досвіду особистості майбутнього вчителя початкових класів зі спеціалізацією хореографа.

Вищезазначене висуває особливі вимоги до фахових компетентностей вчителя початкових класів зі спеціалізацією хореографа. Професіоналізм педагога-хореографа обумовлюється широкою професійною ерудицією й умінням вільно викладати навчальний матеріал, умінням враховувати індивідуально-психологічні можливості учнів, володіти ситуацією та демократичністю спілкування з вихованцями, мати елегантний зовнішній вигляд, швидко реагувати на ситуацію, швидко і чітко формулювати конкретні цілі, щоб контролювати розуміння учнями навчального матеріалу.

Підготовка вчителя початкових класів зі спеціалізацією хореографа у вищому педагогічному навчальному закладі спрямована на формування фахівця, який володіє системою психолого-педагогічних знань, який усвідомлює їх значення для організації навчального процесу з учнями різних освітніх установ, який прищеплює вихованцям любов і повагу до професії хореографа. Викладач танцю повинен бути добре підготовлений у своїй спеціальній галузі – хореографії й одночасно одержувати сучасні знання з психології та педагогіки відповідно до його професійної діяльності. Хореограф повинен постійно керувати розумовою діяльністю вихованців, а також прагнути до підвищення власного інтелектуального рівня.

Висновок. Отже, вчитель хореографії має на професійному рівні забезпечити різнобічний розвиток і становлення особистості учня, створювати умови для повної реалізації його природних здібностей. Для реалізації цієї мети вчителю хореографії повинні бути притаманні: висока мораль, культура, інтелігентність, професійна компетентність, творче педагогічне мислення, гуманістична спрямованість, освіченість, вимогливість до себе та вихованців, здатність вести науково-дослідну роботу з проблем освіти. Вчитель хореографії повинен володіти здібностями режисера-постановника, танцюриста, сценографа, музиканта, зберігати, пропагувати та розвивати народні традиції, спадщину видатних

балетмейстерів минулого та сучасності, мати розвинену фантазію, здібність мислити хореографічними образами, мати виразне тіло, добре розвинену зорову пам'ять та увагу, організаційні здібності; вміння бачити та розвивати індивідуальність своїх учнів.

Література

1. Бурля О. А. Формування педагогічної майстерності керівника дитячого хореографічного об'єднання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06 / О. А. Бурля. – К., 2004. – 20 с.
2. Голейзовский К. Я. Образы русской народной хореографии / К. Я. Голейзовский. – М., 1964. – 270 с.
3. Масол Л. Впровадження нових програм з мистецтва і художньої культури / Л. Масол // Мистецтво та освіта. – 2001. – №3. – С. 27–30.
4. Падалка Г. М. Учитель, музика, діти / Г. М. Падалка. – К. : Музична Україна, 1982. – 144 с.
5. Стасько Б. В. Педагогические направления хореографической подготовки будущих учителей начальных классов: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Стасько Богдан Васильевич. – К., 1993. – 144 с.
6. Таранцева О. О. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Таранцева Олена Олександрівна. – К., 2002. – 224 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ СО СПЕЦИАЛИЗАЦИЕЙ ХОРЕОГРАФА

Э. А. Панасенко, Л. Н. Гусаченко

В статье исследуется проблема психолого-педагогических аспектов комплексной подготовки будущих учителей начальных классов со специализацией хореографа. Указано, что хореография положительно влияет на психическое и физическое состояние будущего учителя начальных классов. Подчеркнуто, что искусство хореографии активно влияет на все стороны развития личности и играет значительную роль в духовно-нравственном, интеллектуальном, эстетическом, национально-патриотическом воспитании личности, является неотъемлемой частью духовной культуры украинцев. Определены профессиональные функции учителя начальных классов со специализацией хореографа: информационная, развивающая, социальная, оздоравливающая, ориентационная, мобилизирующая, исследовательская.

Ключевые слова: учитель начальных классов, хореография, хореограф, духовно-нравственные ценности, интеллектуальное развитие, эстетическое воспитание, физическое воспитание, национально-патриотическое воспитание.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS WITH A DEGREE IN CHOREOGRAPHY

E.A. Panasenko, L.M. Husachenko

The article deals with the problem of psychological and pedagogical aspects of the integrated training of the future primary school teachers with a degree in choreography. It has been pointed out that choreography positively affects the mental and physical state of the future primary school teacher. It is emphasized that the art of choreography actively shapes all aspects of the personal development and plays a great role in the spiritual, moral, intellectual, aesthetic, national and patriotic education of the personality, and it is a substantial part of the spiritual culture of Ukrainians. The professional functions of the primary school teacher with the specialization of the choreographer are defined: informational, developing, social, health-improving, orientational, mobilizing, research.

Key words: Primary school teacher, choreography, choreographer, spiritual and moral values, intellectual development, aesthetic education, physical education, national and patriotic education.

Панасенко Елліна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри практичної психології, завідувач кафедри практичної психології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: ellinapanasenko@ukr.net

Panasenko Ellina Anatoliivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Practical Psychology, Head of the Department of Practical Psychology of State Higher Educational Establishment «Donbass State Teacher's Training University» (Sloviansk, Ukraine). E-mail: ellinapanasenko@ukr.net

Гусаченко Лариса Миколаївна – старший викладач кафедри музики та хореографії Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ, Україна). E-mail: kafedra171@gmail.com

Husachenko Larisa Mykolaivna – Senior Lecturer at the Department of Music and Choreography of State Higher Educational Establishment «Donbass State Teacher's Training University» (Sloviansk, Ukraine). E-mail: kafedra171@gmail.com